

Thorvald Staunings tale ved det nordiske interparlamentariske møde

Taler

Thorvald Stauning
Statsminister

Dato

8. juni 1924

Sted

Oslo

Omstændigheder

Tale ved det nordiske interparlamentariske Møde i Oslo 8. Juni 1924.

Bedriftsraad og arbejdsfred

Naar man vil Arbejdstvisterne til Livs, maa man forandre det, der er Oprindelsen til dem, nemlig Udbyttefordelingen. Man maa gøre sig klart, at den moderne Driftsform, med tilhørende Fordeling af Arbejdsudbyttet, rummer saadanne Uretfærdigheder overfor dem, der yder Arbejdskraften, at man ikke kan vente en godvillig Given Afkald paa Strejkeretten, og man kan heller ikke vente Underkastelse under Lovgivningstvang som Forbud mod Strejke eller tvungen Voldgift.

Den moderne Ejendomsform for Bedrifterne er Aktieselskabet. Den har gode Sider, men den rummer ogsaa den største Uretfærdighed mod dem, der yder Arbejdet. Privat Kapital er fornøden i det bestaaende Samfund og den har Krav paa sit Udbytte, men heller ikke mere. Det er imidlertid ikke usædvanligt, at Kapitalen faar mere end et rimeligt Udbytte, men det tages fra Driftslederne, Ind køberne, Sælgerne og Arbejderne, hvis Udbytte fordeles til Kapital besidderne. Det vil være rimeligt om man forsoner sig med en mere samfundsmæssig Ordning, og Overgangsformen vil sikkert blive saa kaldte selvejende Selskaber.

Hvis et Aktieselskab giver 20—25 pct. i Udbytte nogle Aar — og i Krigsaarene var det jo endda smaa Udbytter — saa faar Kapitalejeren sin indskudte Kapital tilbage i Løbet af 4—5 Aar, og har fremdeles Ejendomsretten, medens de førnævnte Funktionærer og Arbejdere, hvis Indsats sammen med Kapitalejerens Indskud har frembragt Udbyttet, kun faar den strengt fornødne Forrentning —

d. v. s. Arbejdsløn — for den Indsats de yder, og de kan arbejde i 20 Aar, hvor Aktionæren bliver formuende og de selv vedbliver at være ejendomsløse.

Af dette forhold opstaar Strejken med fuld Ret.

Saa er der naturligvis Tilfælde, hvor Bedrifternes økonomiske Udbytte ikke er saa godt, og disse Bedrifternes Ledere foreholder da ogsaa sædvanlig Arbejderne, at de maa give Afkald paa Lønforhøjelser, da Produktionen ikke kan bære saadanne.

Men med hvilken Ret stilles dette Krav i det ene Tilfælde, medens det store Udbytte i det andet Tilfælde ikke gav Arbejderen nogen som helst Ret udover Tariffen? Man stiller Kravet uberettiget.

Jeg skal ikke komme ind paa Enkeltheder i den Omdannelse af Produktionen, som maa anses for at være nødvendig i kommende Tider. En Ordning, hvorunder en Del af Aarets Udbytte anvendes til Indløsning af Kapital og ikke til Friaktier, til Henlæggelse i Fonds og til Opsamling med det Formaal at gøre Bedriften selvejende.

Hvad der i Sammenhæng med mit Emne er af Betydning er den større Offentlighed for Bedriftslivet, som maa ønskes og Arbejdernes Adgang til at lære Bedriftens indre Liv at kende og til at øve Kontrol.

Man maa ikke faa den Opfattelse, at jeg tror paa de Planer, der gaar ud paa at delagtiggøre Arbejderne i Udbyttet. Det kan synes smukt, men vil ikke være nogen god, social Fremgangsmaade. I den Henseende skal fordelene komme, naar Privatkapitalen udløses og social Orden afløser Planløshed og Vilkaarlighed.

Det første skridt til Modvirkning af Arbejdstvisterne er utvivl somt Demokratiseringen.

Den større Offentlighed, Kontrol og Tilsyn og derunder Arbejdernes Adgang til ved valgte Tillidsmænd at følge Bedrifternes Forretningsførelse, Regnskaber, Udbyttefordeling o. s. fr.

Denne Reform kan vel siges at være revolutionær i forhold til den gamle

kapitalistiske opfattelse, men den er konservativ i forhold til Samfundet og dettes fælles Interesser.

Naar et Selskabs Arbejdere betragtes som Med-Interessenter i Produktionen, opstaar der et andet Forhold end det, vi nu kender.

Efterhaanden som Kendskab til Bedriftslivet vokser, vil Samfølelsen udvikles og fra Tillidsmændene vil en nyttig Belæring tilflyde Arbejderkredsen.

Af den stadige Medvirken ved Dispositionerne, ved Opgørelsen af Overskud og Værdier, ved Kendskab til Konkurrence-Vilkaar, Raastofpriser o. m. a. vil en sundere Bedømmelse kunne fordres, end Tilfældet kan være, hvor alt dette skjules for Arbejderne. Og naar Bedrifts-Udbyttet saa anvendes til Sikring og Udvikling af Produktionen, til Udløsning af Privatkapitalen og ikke alene til Fordeling blandt nogle faa Aktionærer, der ikke yder mindste Andel i Produktionen, saa vil man kunne vente, at Arbejderne viser Omsorg for Bedriften og søger at afværge Bedriftsstandsninger, som er i Strid med deres egne og med Samfundets Interesser.

Jeg ønsker ikke store Raad for hver Arbejdsplads, hellere enkelte Tillidsmænd, der har Mulighed for at sætte sig ind i Principperne for Bedrifternes Ledelse og Selskabets Økonomi. Disse Tillidsmænd maa selvfølgelig ligestilles med Selskabets øvrige Bestyrelsesmedlemmer, thi kun derigennem kan det ønskelige Tillidsforhold tilveje bringes.

Naturligvis vil Arbejdstvister ikke ophøre Dagen efter en saadan Reforms Gennemførelse. Der skal en Udvikling til, men den kommer vi først igennem, naar de nødvendige Skridt iværksættes. Det er Interesserne, der binder Nationer, Partier og økonomiske Sammen slutninger sammen, og det vil ogsaa være Interessen, der knytter Arbejderen til Bedriften, naar han virkelig bliver Parthaver i denne, medens han under de nuværende Forhold i høj Grad maa føle sig staaende i Modsætningsforhold til Aktionærer, Direktører o. s. v., der aldrig viser virkelig Tillid til den meget betydende Faktor, som Arbejderen er.

Planer om Arbejdstvisternes Ophør ved Hjælp af Tvang er Utopi, men Demokratiseringen af Bedriftslivet fører til Maalet og i Samfundsudviklingens Interesse bør man alvorligt overveje det Spørgsmaal i de interesseredes Kreds.

Naar Arbejdsgiverne saa fanatisk har modsat sig de første skridt til Demokratiseringen, har de ikke handlet forstandigt. Lovgivnings magten bør vise mere Fremsyn og aabne Vejen for den Udvikling, der er naturlig, den Udvikling, der ogsaa vil fremelske Arbejdsfreden.

Kilde

Stauning, Th. (1931). Tanker og Taler: Et Billede af 25 Aar i det offentlige Liv. København og Oslo: Jespersen og Pios Forlag

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Agitationstale, Socialdemokratiet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/thorvald-staunings-tale-ved-det-nordiske-interparlamentariske-moede>